

JOSEPH E. STIGLITZ

Bile bile durgunluk

Kırılganlık durgunluktan, durgunluk da buhrandan iyidir. Ancak şu anda karşı karşıya olduğumuz güçlükler, ekonominin bir deprem ya da tsunami gibi doğal afete ayak uydurmak gibi uyum sağlamamız gereken amansız yasalarının bir sonucu değil. Şimdiki güçlüklerimiz hatalı politikaların bir sonucu. Alternatifler var, ama bu alternatifleri, gelirleri ve hisse senedi portföyleri bir kez daha büyüyen elitlerin kendilerini tatmin eden rehavetinin içinde bulamayız.

Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Nobel Ekonomi Ödülü sahibidir. Son kitabı The Price of Inequality How Today's Divided Society Endangers our Future - Eşitsizliğin Bedeli: Günümüzün Bölünmüş Toplumu Geleceğimizi Nasıl Tehdit Ediyor ismini taşımaktadır.

2008'de küresel mali kriz patladıktan kısa süre sonra, doğru politikalar benimsenmezse Japon tarzı durgunluğun, (gelecek yıllar için düşük büyüme ve artmayan gelirin birlikte var olmasının) başlayabileceği konusunda uyarıda bulunmuştum. Şimdi, önemli bir ABD eski yetkilisi olan ekonomist Larry Summers bile, uzun süreli ekonomik durgunluk uyarısında bulunuyor.

Bir on yıllık dönemin yarısı kadar önce gündeme getirdiğim temel nokta, ABD ekonomisinin krizden önce de hasta olduğuydu. Esas olarak ekonomi sadece, laçka düzenlemeler ve düşük faiz oranlarının yarattığı, ekonomiyi sağlam gösteren bir varlık fiyatı balonuydu. Yüzeyin altında, sayısız sorun kaynıyordu. Artan eşitsizlik, karşılanmamış bir yapısal reform ihtiyacı (imalata dayalı bir ekonomiden hizmetlere geçiş ve değişen küresel mukayeseli üstünlüklere ayak uydurmak), sürüp giden küresel dengesizlikler ve istihdam yaratan, üretkenliği artıran, sosyal getiriyi azami seviyeye çıkartmak için fazlaları yeniden dağıtan yatırımlar yapmak yerine spekülasyona daha yatkın bir finansal sistem.

Politika yapıcıların krize yanıtı, bu sorunları ele almak olmalıydı, ancak daha kötüsü, sorunların bazıları daha da vahimleşti ve yeni sorunlar yaratıldı hem de sadece ABD de değil. Bunun sonucu, GSYİH'daki çöküş devlet gelirlerini baltaladığından, birçok ülkede borçluluğun artması oldu. Dahası, kamu sektörü ve özel sektörde yeterli yatırımın yapılmaması, yıllarını atalet içinde geçiren, yaşam becerilerini keskinleştir-

meleri ve üretkenliklerini artırmaları gereken bir noktadan giderek yabancılaşan bir genç nesil yarattı.

Atlantik Okyanusu'nun her iki yakasında, GSYİH muhtemelen 2013'te olduğundan daha hızlı büyüyecek. Fakat kemer sıkma politikalarına sarılan liderler, şampanya patlatıp kendi şereflerine kadeh kaldırmadan önce, bulunduğumuz noktayı irdelemeli ve bu politikaların yol açtığı neredeyse onarılmaz tahribatı gözden geçirmeleri gerekiyor.

UZUN SÜRELİ HAYAL KIRIKLIĞI

Her ekonomik gerileme eninde sonunda nihayetlenir. İyi bir politikanın alameti farikası, ekonomik gerilemeyi olacağından daha az ve daha kısa süreli kılmayı başarmasıdır. Birçok hükümetin benimsediği kemer sıkma politikalarına, ekonomik gerilemeyi uzun süreli sonuçlarıyla birlikte, gerekli olandan daha derin ve daha uzun süreli hale getirmeleri damga vuruyor.

Kişi başına reel (enflasyona göre düzeltilmiş) GSYİH, Kuzey Atlantik'in çoğunda 2007'deki seviyesinin altında. Yunanistan'da ise ekonomi tahmini olarak % 23 küçüldü. Avrupa'nın en iyi performans gösteren ülkesi Almanya, son altı yılda ortalama %0,7'lik pinti bir yıllık büyüme kaydetti. ABD ekonomisi ise krizden önceki en mütevazı rotasını hâlâ sürdürmüş olsaydı ulaşacağı ekonomik büyüklükten kabaca %15 daha küçülmüş görünüyor.

Bütün bu rakamlar bile işlerin ne kadar kötü olduğunu tam olarak anlatmıyor, çünkü GSYİH başarının iyi bir ölçüsü değil. Hane halkı gelirine neler olduğu çok daha önemli bir ölçü. ABD'de gerçek gelirin medyan değeri, 1989'daki düzeyinin altında, yani çeyrek asır öncenin tam zamanlı erkek işçilerin medyan geliri, şimdi 40 yıl önceki değerinden düşük.

Ekonomist Robert Gordon gibi bazıları, uzun vadede büyümenin geçen yüzyılda görülen kayda değer orandan daha düşük olacağı gerçeğine alışmamız gerektiğini belirtiyor. Ekonomistlerin, krize geliş sürecine yansıyan, üç yıllık tahminler için bile görülen kötü sicilleri göz önüne alındığında, hiç kimsenin gelecek on yılları tahmin eden bir kristal küreye güvenmemesi gerekiyor. Ancak şu kadarı açıkça gözüküyor, hükümetlerin politikası değişmezse uzun süreli bir hayal kırıklığı yaşayacağız...

PİYASALAR KENDİNİ DÜZELTEN DEĞİLDİR

Daha önce belirttiğim temel sorunlar daha da kötüleşebilir ve bir çoğu da kötüleşti. Eşitsizlik zayıf talebe yol açıyor, artan eşitsizlik talebi daha da zayıflatıyor ve ABD de dahil çoğu ülkede kriz, eşitsizliği yalnızca daha da kötüleştirdi.

Çin dış ticareti ılımlı hale gelmiş olsa bile

Kuzey Avrupa'nın dış ticaret fazlası arttı. En önemlisi, piyasalar yapısal reformları kendi başlarına başarmada hiç olmadıkları kadar iyiler. Örneğin, tarımdan imalata geçiş hiç de pürüzsüz değildi, aksine büyük bir sosyal çalkantı ve Büyük Buhran ile birlikte geldi.

Bugün de farklı değil, ama bazı yönlerden daha kötü olabilir. Vatandaşların ihtiyaç ve arzularını yansıtan, büyümesi gereken sektörler geleneksel olarak haklı şekilde kamunun finanse ettiği eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden oluşuyor. Ancak hükümetler geçişi kolaylaştırmak yerine, kemer sıkma politikalarıyla bunu engelliyor.

Kırılganlık durgunluktan, durgunluk da buhrandan iyidir. Ancak şu anda karşı karşıya olduğumuz güçlükler, ekonominin bir deprem ya da tsunami gibi doğal afete ayak uydurmak gibi uyum sağlamamız gereken amansız yasalarının bir sonucu değil. Şu andaki açmazımızın geçen 30 yılda hakim olan neoliberal politikalarla son derece ilgili olmasına rağmen, geçmişteki günahlar için ödemek zorunda olduğumuz bir tür kefaret bile değil.

Şimdiki güçlüklerimiz hatalı politikaların bir sonucu. Alternatifler var, ama bu alternatifleri, gelirleri ve hisse senedi portföyleri bir kez daha büyüyen elitlerin kendilerini tatmin eden rehavetinin içinde bulamayız. Görünen o ki, sadece bazı insanlar daha düşük bir yaşam standardına kalıcı olarak alışmak zorunda. Ne yazık ki bunlar, insanların büyük kısmını oluşturuyor.

Vatandaşların ihtiyaç ve arzularını yansıtan, büyümesi gereken sektörler geleneksel olarak haklı şekilde kamunun finanse ettiği eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden oluşuyor. Ancak hükümetler geçişi kolaylaştırmak yerine, kemer sıkma politikalarıyla bunu engelliyor.

Telif Hakkı: *Project Syndicate, 2013.*
www.project-syndicate.org